

PAPER DETAILS

TITLE: PANDEMI VE DÜNYA EKONOMISİNDE YENİ ARAYISLAR ÇERÇEVESİNDE BÖLGESEL KAPSAMLI EKONOMİK ORTAKLIK ANLASMASI VE AVRUPA BİRLİĞİ-ÇİN KAPSAMLI YATIRIM ANLASMASI: BİR EKONOMİ-POLİTİK TAHLİL

AUTHORS: İsmail Hakkı İSCAN,Fatma UZUNSES

PAGES: 243-264

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2053120>

**PANDEMİ VE DÜNYA EKONOMİSİNDE YENİ ARAYIŞLAR
ÇERÇEVESİNDE BÖLGESEL KAPSAMLI EKONOMİK
ORTAKLIK ANLAŞMASI VE AVRUPA BİRLİĞİ-ÇİN
KAPSAMLI YATIRIM ANLAŞMASI: BİR EKONOMİ-
POLİTİK TAHLİL**

**REGIONAL COMPREHENSIVE ECONOMIC PARTNERSHIP AGREEMENT
AND THE EUROPEAN UNION-CHINA COMPREHENSIVE AGREEMENT
ON INVESTMENT WITHIN THE FRAMEWORK OF NEW SEARCHES IN
PANDEMIC AND THE WORLD ECONOMY: AN ECONOMY-POLITICAL
ANALYSIS**

İsmail Hakkı İŞCAN⁽¹⁾, Fatma UZUNSES⁽²⁾

Öz: Asya-Pasifik bölgesinden Çin dâhil on ASEAN ülkesi ve bölge dışı beş ülke arasında dünyanın en büyük serbest ticaret anlaşması olarak görülen Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması 15 Kasım 2020'de imzalanmıştır. Diğer taraftan Avrupa Birliği (AB) ve Çin, uluslararası ticarette çok önemli iki ülkedir. Çin ve Avrupa günde ortalama 1 milyar Euro'nun üzerinde ticaret yapmaktadırlar. 30 Aralık 2020'de imzalanan AB-Çin Kapsamlı Yatırım Anlaşması taraflara, pazarlarını birbirlerine açma fırsatı tanımakta ve anlaşma ile Çin tarafı AB'ye oldukça geniş tavizler vermektedir. Sonuç olarak Çin ile diğer Asya ülkeleri ve AB arasında gerçekleşen anlaşmalar, pandemi dönemindeki belirsizliğin ekonomik maliyetini azaltma yönüyle önem arz etmektedir. Ayrıca anlaşmalar ile Çin'in Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ne alternatif ticari ortaklık temini, AB'nin ise büyüyen Asya pazarında ABD'ye yönelik alternatif ticari alan yaratma amaçlarının olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmada elde edilen bulgulardan bir diğeri de bu süreçte ABD'nin yeni yönetiminin dünya ticaretindeki olası daralmaya ve Çin ve/veya AB rekabetine karşı alacağı tavrının da piyasalar açısından önemli olduğu bir beklenti yarattığı yönündedir.

Anahtar Kelimeler: RCEP, CAI, Çin, Avrupa Birliği, Pandemi

Abstract: The Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement (RCEP), which is seen as the world's largest free trade agreement among ten ASEAN countries from the Asia-Pacific region and five non-regional countries, was signed on November 15, 2020. On the other hand, the European Union (EU) and China are the two most important countries in international trade. China and Europe trade on average over 1 billion Euros per day. The EU-China Comprehensive Agreement on Investment (CAI), signed on December 30, 2020, has provided the parties with the opportunity to open their markets to each other, and the Chinese side has granted quite extensive concessions to the EU. As a result of the pandemic period, China's joint ventures with Asian countries and the EU are important for both parties in terms of reducing the economic cost of uncertainty. It is possible to say that with the agreements, China aims to provide alternative commercial partnerships to the United States of America (USA), and the EU aims to create an alternative commercial space vis a vis the USA in the growing Asian market. Also the new administration of the USA will take a stand against the possible contraction in world trade and the competition from China and / or the EU.

Keywords: RCEP, CAI, China, EU, Pandemic

JEL: F13, F15, F53

⁽¹⁾ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ismailhakkı.iscan@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2786-4928

⁽²⁾ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Osmaneli Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü; fatma.uzunses@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3429-3350

1. Giriş

Pandemi döneminde gerçekleşen belirsizliklerin ekonomik alanda da kendini gösterdiği 2020 yılında dünya ekonomisinde meydana gelen daralmanın pandemi sonrası dönemde nasıl bir toparlanma izleyeceği endişe ve merak konusudur. Öyle ki IMF, Çin hariç gelişmekte olan ülkelerdeki kişi başına gelirin, 2020-2022 yılları arasında salgın öncesi dönemden (2019 yılı) %20 daha düşük olacağını öngörmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise bu kaybın %11 gibi daha düşük düzeyde gerçekleşeceği beklenmektedir. Bu, pandemi başladığından beri 95 milyona yakın insanın aşırı yoksulluk eşiğinin altına düşmesi, 80 milyondan fazla insanın ise yetersiz beslenmesi anlamına gelmektedir (IMF, 2021a).

Son on yıl içerisinde Asya-Pasifik bölgesinde atılan adımlarla gerçekleştirilen anlaşmaların, bölgede ticaret yönetimini yeniden şekillendirmede ve bölge bazı serbest ticaret alanını açık ve kapsayıcı bir şekilde harekete geçirmede etkili olacağı tahmin edilmektedir. Ancak çok uzun olmasa da başlangıcından bu yana Asya ekonomik entegrasyonunun yönleri çarpıcı bir biçimde değişikliğe uğramıştır. Bunda Trump yönetiminin uluslararası ekonomide takındığı tavır ile beklenmedik bir şekilde gelişen Covid-19 küresel salgını nedeniyle oluşan pandemi şartları etkili olmuştur.

Bu yeni şartlarla bölgede oluşan ittifaklar daha çok Doğu Asya bölge ülkelerinin karşılıklı bağımlılığına odaklanan bir biçim almıştır. Diğer taraftan gelişmeler sektörel çıkarların desteklenmesini ve Çin rekabeti korkusunu birleştirerek ABD ile birlikte Hindistan'ı bu vizyondan uzaklaşmaya yöneltirken Avrupa için son derece avantajlı bir ortam oluşturmuştur.

Bu çalışmanın amaçlarından birisi, pandemi dönemindeki uluslararası ekonomik gelişmeler dikkate alınarak Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması (The Regional Comprehensive Economic Partnership-RCEP) ve AB-Çin Kapsamlı Yatırım Anlaşması (Comprehensive Agreement on Investment-CAI)'nın sağlık alanındaki belirsizliklerin devam etmesi durumunda dünya ekonomisindeki muhtemel daralmaya yönelik olumsuz senaryolarla ne kadar ilgili olduğunu ortaya koymaktır. Bir diğeri, genelde Asya'nın özelde Çin'in Dünya ticaretinde artan rolü göz önünde tutularak yakın dönemde uluslararası ekonomik ilişkilerdeki belirleyiciliğini anlamaya çalışmaktır. Nihayet halen dünya üretiminde ve ticaretinde lider ülke konumundaki ABD'nin yeni yönetiminin dış ticaret politikaları üzerindeki belirleyiciliğini de dikkate alarak bu iki anlaşma kapsamında tavrının ne olacağına yönelik ekonomi-politik öngörülerde bulunmaktadır.

Çalışmada amaca uygun literatür ile konu hakkında AB ve çeşitli uluslararası finans ve ticaret örgütlerinin istatistiklerine ve raporlarına yönelik tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada izleyen bölümde RCEP'in kapsamı, anlaşmanın imza aşamasına gelinceye kadar gerçekleşen gelişmeler ve anlaşmanın üye ülkeler ve dünya ekonomisi için ifade ettiği anlam üzerinde durulmuştur. Söz konusu anlaşma ile ilgili gelecek beklentilerinin yer aldığı üçüncü bölümde ise anlaşmanın Asya Bölgesi ve Batılı ülke ekonomileri için potansiyel etkileri ele alınmıştır. Aynı doğrultuda dördüncü bölümde CAI'nın kapsamı, AB ve Çin açısından ticari ve siyasi anlam ve değeri, beşinci bölümde beklentiler başlığı altında da anlaşma ile ilgili tarafların gelecekte elde edebilecekleri muhtemel siyasi ve ekonomik kazanımlar ile karşılaçakları riskler incelenmiştir. Sonuç bölümünde her

iki anlaşma ile ilgili elde edilen bulgu ve bilgiler, çalışmanın amacı doğrultusunda değerlendirilmiştir.

2. Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması'nın Kapsamı

On beş ülkeyi kapsayan bir serbest ticaret anlaşması (STA) olan RCEP, 2019 yılı verileri ile küresel gayri safi yurt içi hâsıla (GSYİH)'nın %30'unu oluşturmakta (UNCTAD, 2020: 1), dünya nüfusunun ise yaklaşık üçte birini temsil etmektedir. Yüksek, orta ve düşük gelirli ülkelerin bir karışımını içeren ticaret anlaşması Bali'deki 2011 ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) Zirvesi'nde tasarlanırken (Ho, 2020), müzakereleri resmen Kamboçya'daki 2012 ASEAN Zirvesi sırasında başlatılmıştır. Anlaşma, onu Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) üyesi (Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam) beşi ise diğer ülkelerden (Çin, Japonya, Güney Kore, Avustralya ve Yeni Zelanda) olmak üzere 15 ülkenin katılımıyla 15 Kasım 2020 tarihinde imzalanmış (CNA, 2020; Aljazeera, 2020; Wong, 2020) ve 30 Aralık 2018'de yürürlüğe giren TPP-11 olarak da bilinen Kapsamlı ve Aşamalı Trans-Pasifik Ortaklığı Anlaşması (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership - CPTPP) ile birlikte bir başka büyük STA olarak ortaya çıkmıştır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi için en az altı ASEAN ülkesi ve üç ASEAN dışı ülke tarafından onaylanması gerekmektedir. Şu ana kadar anlaşmayı onaylayan ASEAN üyesi ülkelerden Brunei, Kamboçya, Laos, Singapur, Tayland ve Vietnam, ASEAN dışı diğer ülkelerden de Çin ve Japonya'dır. Son olarak Avustralya ve Yeni Zelanda'nın da anlaşmayı imzalamasıyla anlaşmanın 1 Ocak 2022'den itibaren yürürlüğe girmesi kesinleşmiştir (Lee, 2021).

CPTPP, başlangıçta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Barack Obama'nın "Asya'ya dönüş" stratejisinin önemli bir bileşeni olan Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP - Trans-Pacific Partnership) olarak doğmuş ve ABD'yi dışlayan RCEP'e karşı güçlü bir alternatif olarak görülmüştür (Ho, 2020; Vurdu, 2021). Zira TPP, ABD açısından Asya merkezli ticari ve jeopolitik çıkarların sürdürülebilmesi için stratejik bir değere sahiptir. Anlaşmaya dahil ülke ekonomileri, 2012 yılı rakamları ile küresel ekonominin %40'ını oluşturmaktadır (Hufbauer, 2013: 11; Vurdu, 2021). Ayrıca anlaşma ülke sayısı ve ticaret akışı açısından da ABD'nin tamamladığı en büyük anlaşma özelliğindedir. 2015 yılında ABD'nin anlaşmaya dahil ülkelerle olan ticareti yaklaşık 1,5 trilyon doların üstündedir (Vurdu, 2021).

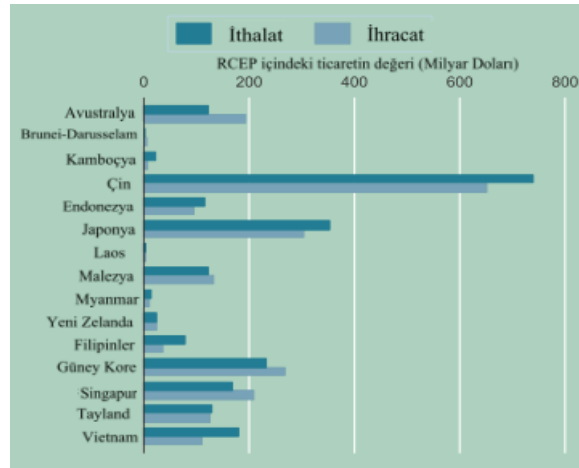
ABD Başkanı Trump'ın Başkan olarak ilk icraatlarından birisi anlaşmadan çekilmek olmuştur. Sonrasında TPP'den evrilen CPTPP, 2018 yılında yedisi RCEP'de olan 11 ülke (RCEP üyesi CPTPP üyeleri; Avustralya, Brunei, Japonya, Malezya, Yeni Zelanda, Singapur ve Vietnam, diğer CPTPP üyeleri ise Kanada, Şili, Meksika ve Peru) arasında kurulmuştur. CPTPP, tarifelerin daha fazla kaldırılmasını ve RCEP'in aksine, çalışma ve çevre standartlarına ilişkin önemli ve kapsayıcı hükümleri içermektedir (Ho, 2020).

RCEP, Asya'daki en büyük dört ekonomiden üçü olan Çin, Japonya ve Güney Kore ekonomileri arasındaki ilk serbest ticaret anlaşması ve Çin'i de içeren ilk çok taraflı serbest ticaret anlaşmasıdır (Zhou, 2020). Hem CPTPP hem de RCEP, Pasifik Okyanusu'nu kapsayan çok daha büyük bir serbest ticaret vizyonunun yapı taşları olarak görülebilir. 15 üyeli RCEP, Asya'daki en büyük ekonomik güce sahip üç ülke yanında Laos ve Kamboçya gibi daha az gelişmiş ekonomileri de içerir. Bu yapısı ile RCEP, bünyesindeki zengin ülkeler arasındaki ticaret yoğunlaşmasına ilişkin endişeleri hafifletirken yeni ticaret alanlarında uygun politikaları da teşvik edecektir.

Öyle ki, Petri ve Plummer'in yaptıkları gelecek simülasyonlarında 2030 yılında hem CPTPP ve hem de RCEP'in küresel geliri toplam 333 milyar dolar arttıracığı tahmininde bulunmaktadır. (Petri ve Plummer; 2020a: 4,13; Petri ve Plummer; 2020b).

Hindistan, yerel endüstrisine ilişkin endişeler ve başta Çin olmak üzere üye ülkelerle olan ticaret açıklarını artırma potansiyeli nedeniyle müzakere sürecinde Kasım 2019'da Anlaşmayı imzalamayı reddetmiştir. Ancak Hindistan Şubat 2020'de Bali'de gerçekleşen gayri resmi toplantılara katılarak Anlaşmadan tamamen kopmadığını göstermiş, RCEP üye ülkelerinin ürün menşei kurallarının aşılmasına karşı yeterli korumanın, ticaret uygulamalarında yeterli şeffaflığın sağlanması durumunda ve tarife dışı engeller kaldırıldığı takdirde katılımı için açık kapı bıraktığını deklare etmiştir (Tani, 2020). Hindistan'ın kararı, pazar büyüklüğü göz önüne alındığında Anlaşmaya yönelik ağır bir darbe olmasına rağmen, diğer 15 ülke müzakerelere devam etmeyi kabul etmiş ve Hindistan'ın yeniden katılması için kapının açık kalacağını açıklamışlardır (Zhou, 2020). Japonya, kısmen Çin'in bölgedeki etkisinin daha da büyük olacağı endişesi nedeniyle Hindistan'ın müzakerelerde ve Anlaşma içerisinde kalmasından yana bir politika izlemektedir (Kyodo, 2020).

CPTPP'de olduğu gibi RCEP'te henüz tüm konuların ele alındığı tam bir anlaşma metni olmamakla birlikte 20 konu başlığı yayınlanmış ve içerikleri geniş ölçüde anlaşılmıştır (ATC, 2017). Buna göre üyeler arasında mevcut serbest ticaret anlaşmaları üzerine inşa edilen RCEP Anlaşması, Asya-Pasifik genelinde ekonomik bağları genişletecek ve derinleştirecek, mal ve hizmet ticaretini ve yabancı yatırım akışını kolaylaştıracak ve e-ticaret ve fikri mülkiyet hakları gibi alanlarda korumaları artıracaktır (Ng, 2020). Bu çerçevede RCEP, anlamlı kapsam ve etkileri olan büyük bir anlaşma olacaktır. Belirgin bir şekilde, bölgesel tedarik zincirlerine katılan üreticilere elverişli menşei kuralları sunacak, pazara erişim hükümleri ile düzenleyici politikalar için ortak referans koşulları belirleyecek ve en çok tercih edilen ülke muamelesini yeni sektörlere genişletecektir (Petri ve Plummer, 2020a: 6-9).

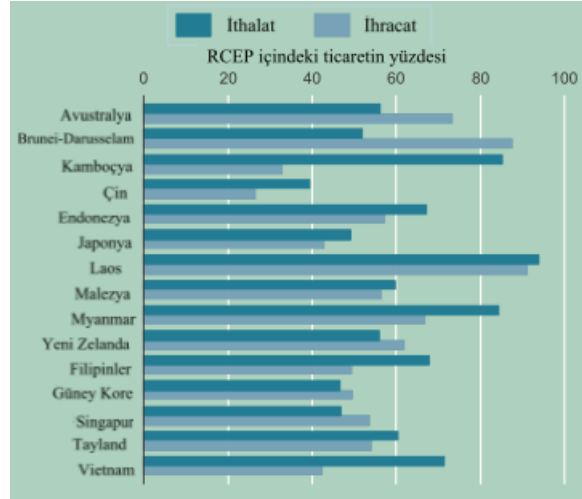

Kaynak: UNCTAD, 2020:1

Şekil 1. RCEP İçi Ticaret (2019-Milyar Dolar)

Birkaç az gelişmiş ülkenin var olmasının yanında RCEP ekonomileri 2019 yılı küresel GSYİH'nın yaklaşık %30'unu temsil etmektedir. Çok daha önemlisi Çin tüm RCEP üye ülkelerinin GSYİH'nın %48'ini Japonya ise %19'unu oluşturmaktadır (UNCTAD, 2020: 1). Dünya Ticaret Örgütü'ne göre 2019 yılında dünya ticaret hacmi 19.051 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir (WTO, 2020: 10). Aynı yıl RCEP üyeleri arasındaki ticaret hacmi ise 2,5 trilyon dolardır. Bu miktar küresel ticaretin yaklaşık %13'üne karşılık gelmektedir. Şekil-1'de de gösterildiği gibi çoğu diğer RCEP üyeleriyle olan mal ticaretinin yaklaşık 750 milyar dolarlık ithalat ve 650 milyar dolarlık ihracat Çin ile ilgilidir. Japonya ise yaklaşık 380 milyar dolar ithalat ve 360 milyar dolar ihracatla ikinci sıradadır (UNCTAD, 2020: 1).

RCEP Anlaşmasının bölge bazlı en önemli özelliği, Doğu Asya'daki birden fazla ve çakışan STA'lar arasında, kuralları uyumlu hale getirme ve ticari işlemleri kolaylaştırma potansiyeline sahip olmasıdır. Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Müzakerelerine Yönelik Yol Gösterici İlkeler ve Hedefler başlıklı belgenin (ASEAN, 2021:1) 2. maddesi, RCEP'in katılımcı ülkelerin ticari koşullarını tanıırken, mevcut STA'lar üzerinde önemli iyileştirmelerle daha geniş ve derin bir etkileşime sahip olacağı vurgulanmaktadır. Aynı belgenin 4. maddesinde ise anlaşmanın katılımcı ülkelerin farklı gelişmişlik düzeylerini göz önünde bulundurarak, mevcut STA'lar ile tutarlı olarak, özel ve farklı muameleye ilişkin hükümler de dâhil olmak üzere uygun esneklik biçimlerini ve ayrıca en az gelişmiş ASEAN Üye Devletleri için ek esneklikleri içereceği ifade edilmektedir. Örneğin Japonya'nın RCEP üyelerinin çoğu ile STA'ları vardır. Ticaret ortaklığının çok taraflı yönü, bireysel ticaret anlaşmalarının farklı kural ve düzenlemelerini uyumlu hale getirebilecek potansiyelidir. Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonraki 20 yıl içerisinde, taraflar arasındaki ithalat tarifelerinin % 90'ını kaldırması ve bölge içindeki mal ve hizmetler için pazara erişimi iyileştirmesi öngörülmektedir (Ho, 2020).

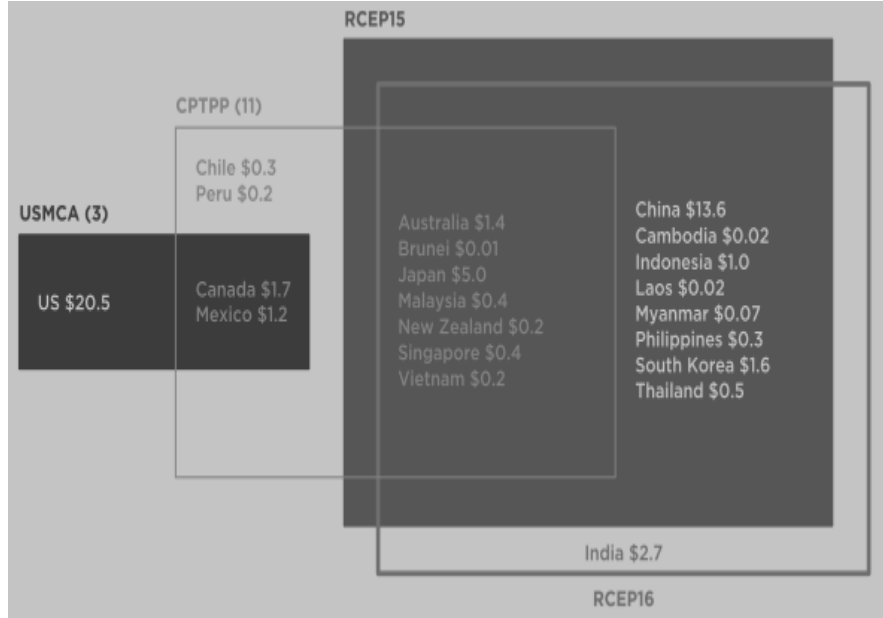
Kaynak: UNCTAD, 2020:2

Şekil 2. Üye Ülkelerin Toplam Ticaretinde RCEP İçi Ticaretin Payı (2019-%)

Şekil-2’de üye ülkelerin toplam dış ticaretlerinde RCEP içi ticaretin payına bakıldığında entegrasyona dahil ülke ekonomilerinin ticari açıdan zaten birbirleriyle bütünleşik oldukları görülebilir. Genel olarak, RCEP üyelerinin toplam ticaretinde RCEP içi ticaretin payı %40 civarındadır. Değer açısından daha az katkıda bulunsa da, daha küçük üye ülkelerin ticareti nispeten daha fazla RCEP’e bağımlıdır. Örneğin Brunei, Myanmar ve Lao, dış ticaretlerinin %70’inden fazlasını diğer RCEP üyeleriyle yapmaktadırlar. Buna karşılık, Çin’in RCEP ülkeleriyle ticareti çok daha mütevezzidir. Çin ihracatında RCEP üyesi ülkelerin payı %25 iken ithalatında üye ülkelerin payı %40’tır.

Peterson Enstitüsü için yapılan bir çalışmada hesaplanabilir bir genel denge modeli kullanılarak elde edilen analizde CPTPP ve RCEP’in 2030 yılında küresel milli gelirleri sırasıyla yıllık 147 milyar dolar ve 186 milyar dolar artıracığı ortaya konmaktadır. Çalışmada bu etkiler, pandemi öncesi ve ABD - Çin ticaret savaşı bağlamında simüle edilmekte ve bu etkilerin pandemi ile birlikte daha da olası görüldüğü de ifade edilmektedir. Çalışma ile ABD-Çin ticaret savaşının 2030 yılına kadar yıllık 301 milyar dolara yükselen küresel kayıplara neden olacağı hesaplanırken CPTPP ile RCEP anlaşmalarının, ticaret savaşının küresel etkilerini sadece ABD ve Çin için değil küresel olarak dengeleyeceğini, ticaret savaşının RCEP’i daha değerli kıldığını, üyeleri arasındaki ticareti 428 milyar dolar arttırırken üye olmayanlar arasındaki ticareti 48 milyar dolar azaltacağı hesaplanmaktadır. Dolayısıyla ABD-Çin arasındaki bir ticaret savaşı olasılığı, RCEP Anlaşmasının sonuçlandırılması için istek ve teşvikleri artırmaktadır (Petri ve Plummer, 2020a: 4). Şu halde RCEP Anlaşması, Doğu Asya ticaret maliyetlerini düşürerek Doğu Asya ve ABD ekonomilerinin ayrışmasını hızlandıracaktır. Anlaşma dolayısıyla yaşanan değişimler, bölgesel bağları 1990’lardaki kurumsal düzenlemelere yaklaştırırken Çin, Japonya ve Güney Kore arasında daha fazla işbirliğini teşvik etmekte ve Anlaşmaya taraf olan ülkelere büyük ekonomik ve siyasi faydalar sağlamaktadır. Ancak Anlaşma dışı kalan ABD ve Hindistan için de aynı grupta kayıplar getirmektedir.

Doğu Asya’da her biri farklı seviyelerde ve her üçünün de ABD’yi ve hem de Hindistan’ı dışlayan üç büyük STA (CPTPP, RCEP ve CAI) ile Çin ve Japonya ticaret, yatırım ve altyapı için bu bölgede kural koyma sürecine hakim olmak amacıyla bölgedeki belli başlı ülkelerle bağlarını geliştirmek için aktif bir şekilde çaba sarf etmektedirler. Bu nedenle bu ülkeler aynı zamanda RCEP’i sonuçlandırmak için de ellerinden gelenin en iyisini yapmaktadırlar. Bu da Çin ve Japonya’yı bölgeye hakim olma ve bölgeyi ABD’ye bağımlı olmaktan çıkaracak bir güç elde etme yolunda önemli bir konuma taşımakta iken ABD ve Hindistan için ise büyük siyasi ve ekonomik kayıpları beraberinde getirmektedir.

Kaynak: Petri ve Plummer, 2020a: 3.

Şekil 3. ABD, Asya ve Pasifik Bölgelerini İçeren Bölgesel Ticari Gruplar (2018 GSYİH - Trilyon Dolar)

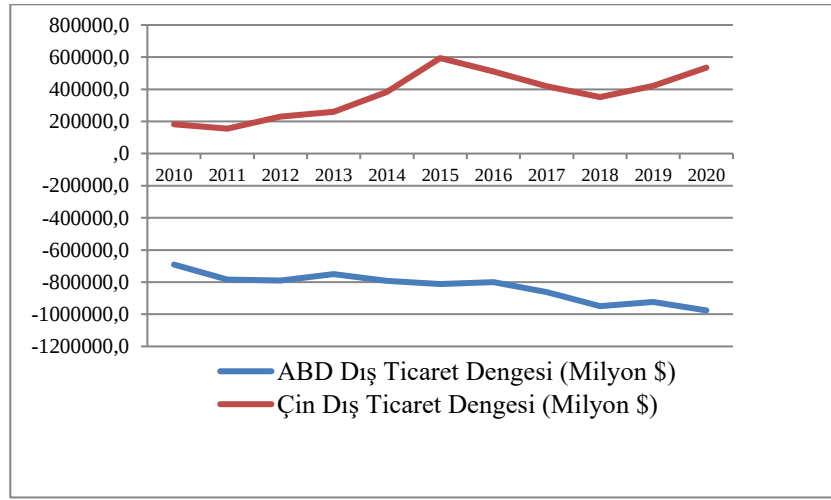
Dünya Bankası verilerine göre 2018 yılı dünya GSYİH'sı 86.251 trilyon dolardır (WB, 2022). Şekil 3'de ABD ve Asya-Pasifik bölge ülkelerinin aynı yıl GSYİH'ları dikkate alınarak oluşan veya oluşması muhtemel ticari grupların ekonomik güçleri gösterilmektedir. Şekilde verilen rakamlar, Hindistan dışı 15 üyeli RCEP üyelerinin toplam üretim hacimlerinin 24,72 trilyon doları, ABD dışı CPTPP üyesi ülkelerin toplam üretim hacimlerinin ise 11,01 trilyon doları bulduğunu göstermektedir. Diğer taraftan ABD'nin 20,5 trilyon dolarlık, Hindistan'ın ise 2,7 trilyon dolarlık üretim hacimleriyle bölgesel ve küresel ölçekteki ticarete ne denli katkı sağlayacakları da şekilden anlaşılmaktadır.

Bu verilerle, ABD'yi içine alan bir Trans-Pasifik Ortaklığının, RCEP'e karşı güçlü bir alternatif olacağını ve Hindistan'ı da içine alan bir RCEP'in de Çin'i dengeleyerek bölgede güçlü bir ticari ittifakın oluşmasına katkıda bulunacağını söylemek mümkündür. Doğu Asya, Batı'dan daha dinamiktir. Bölgeden yönünü çeviren bir ABD için bu durum hem ekonomik ve hem de stratejik olarak önemli bir eksen değişikliği anlamına gelecektir.

3. Trans-Pasifik Ortaklığı Özelinde ABD'nin Uzak Doğu Ticaret Politikası

1980'lerin ikinci yarısında doğrudan yabancı yatırımlarda eşi görülmemiş bir artışla birlikte bilgi ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler, dünya ekonomisinde küreselleşme olarak adlandırılan ve ülkeler arasındaki karşılıklı bağımlılığı arttıran yeni bir aşamayı başlatmıştır (Ostry, 1998: 13). Bu gelişmelerle birlikte küresel ekonomik ve ticari ilişkileri kolaylaştıran ülkeler, uluslararası ticarette pazar gücünü elde etmek için ticaretin önündeki engelleri azaltmaya başlamışlardır.

2008 yılı küresel kriz öncesi 1980-2008 döneminde dünya üretim, tüketim ve ticaretinde, önemli artışlar yaşanmıştır. Milli gelir ve yabancı sermaye yatırımlarında da olumlu gelişmelerin yaşandığı bu dönemde 1982 yılında dünya genelinde 579 milyar dolar olan yabancı sermaye yatırım tutarı 2008 yılında 28 kat düzeyinde artışla 16 trilyonu aşmıştır. Ancak bu dönemde uygulanan neo-liberal politikalar ABD ekonomisinde olumlu sonuçlara yol açmamıştır. Bu dönemde birçok ABD’li şirketin Çin’de üretim tesisi kurma yoluna gitmesi, Çin’in dünyanın yeni üretim ve ticaret merkezi haline dönüşmesini sağlarken ABD’nin dış ticaret tablosunda bozulmalara neden olmuştur. Ancak 2008 küresel kriz sonrası ABD’nin yürüttüğü genişletici parasal politikalar Asya bölgesine kayan üretim ve ticaretin ABD’ye yönelmesinde etkili olmuştur (Şanlı ve Ateş, 2020: 77).

Kaynak: WTO, 2021. (Tablo 58-59 verilerinden elde edilmiştir.)

Şekil 4. ABD ve Çin Dış Ticaret Dengesi 2010-2020 (Milyon dolar)

Şekil 4’de 2010-2020 yılları arasında ABD ve Çin’in ihracat-ithalat farklılığından oluşan dış ticaret bilançosu dengesi gösterilmektedir. Dünya Ticaret Örgütü verilerine bakıldığında bu dönemde Çin’in dış ticaret dengesi hep pozitif, ABD’nin ise sürekli negatif bir pozisyonundadır. Aslında verilere göre 1990 yılı ve sonrasında Çin, dış ticarete ABD’ye karşı sürekli fazla veren ülke konumundadır. Bunda Çin’in uyguladığı reform ve yeni ekonomik anlayış etkili olurken yabancı yatırımlardaki artışın da Çin’i üretim ve ticarete avantajlı bir duruma getirdiği söylenebilir.

Çin’in yıllık büyüme oranları, özellikle 1990’ların başından bu yana olağanüstü bir şekilde yüksek bir eğilim sergilerken, ülke yoksulluk düzeylerinde de önemli azalmalar kaydetmiştir. Yabancı sermaye girişleri ile Çin hükümeti, verimli bir şekilde seçici sanayi ve ticaret politikalarını, işgücü maliyeti avantajı yaratan çok büyük bir nüfusla birlikte gerçekleştirmiştir. Bu şekilde Çin, son on yıllarda hızla küresel ekonominin en rekabetçi üretim merkezlerinden biri haline gelmiştir. Rekabet avantajları ve bunu takip eden üretken faaliyetlerdeki başarısı, Çin’i cari işlemler dengesindeki dikkate değer fazlalarla, dünyanın en hızlı yükselen finansal aktörlerinden biri haline getirmiştir. Bu belirgin başarının arkasında, Çin hükümetinin benimsediği ve uyguladığı ihracata dayalı büyüme modeli başrol

oynamıştır. Çin, on yıllardır hızla büyüyen ekonomisinin büyüklüğünün yanı sıra, ihracat ve ithalat hacmi açısından da önde gelen ülkelerden biri haline gelmiştir. Çin'in son yıllarda dünya ekonomisinde üstlendiği hakim konumu, onun uluslararası ticarete önde gelen bir aktör olarak yükselişiyle doğrudan ilişkilidir (Özçelik, 2018: 96).

1990'lı yıllarla birlikte Çin ekonomisinin ucuz üretim talebine cevap veren üretim anlayışı, büyük oranda yabancı sermayeyi kendisine çekmiş, böylelikle Çin'in küresel ticaretten aldığı pay da artmaya başlamıştır. 1948'den 2021 yılına kadar gerçekleşen ihracat ve ithalat rakamlarının verildiği Tablo1'e bakıldığında, 1983 yılında 1.838 milyar dolar olan dünya ihracat hacminin %11,2'si ABD tarafından karşılanırken Çin'in aynı yıl toplam dünya ihracat hacminden aldığı pay %1,2 gibi çok düşük bir orandır. Dünya ithalat rakamı aynı yıl 1,883 milyar dolar düzeyindedir. 1983 yılı ABD'nin %14,3 olan dünya ithalat hacminden aldığı payın Çin için karşılığı sadece %1,1'dir. Ancak sonraki yıllarda Çin'in dünya ticaret hacminden aldığı pay özellikle ihracatta ABD aleyhine büyümektedir. Nitekim 2021 yılına gelindiğinde yaklaşık 17 trilyon dolar olan toplam dünya ihracat miktarının %8,4'ünü ABD karşılarken Çin, %15,2 gibi önemli bir ihracat potansiyeline sahip konuma gelmiştir. Keza ithalat da 17,3 trilyon dolarlık toplam dünya ithalat rakamının %13,9'unu ABD, %11,8'ini ise Çin gerçekleştirmektedir (WTO, 2021).

Tablo 1: Dünya Mal İhracat ve İthalatı

		1948	1953	1963	1973	1983	1993	2003	2021
Dünya Mal İhracatı	Dünya (Milyar \$)	59	84	157	579	1.838	3.688	7.382	17.070
	Yüzdelik Pay (%)								
	ABD	21,6	14,6	14,3	12,2	11,2	12,6	9,8	8,4
	Çin	0,9	1,2	1,3	1,0	1,2	2,5	5,9	15,2
Dünya Mal İthalatı	Dünya (Milyar \$)	62	85	164	594	1.883	3.805	7.599	17.376
	Yüzdelik Pay (%)								
	ABD	13,0	13,9	11,4	12,4	14,3	15,9	17,1	13,9
	Çin	0,6	1,6	0,9	0,9	1,1	2,7	5,4	11,8

Kaynak: WTO, 2021. (Table-A4 ve A5'den elde edilmiştir)

Ticaret savaşlarını birçok kez başlatarak korumacılık yönünde ekonomisine yön vermeye çalışan ABD, Smoot-Hawley Tarife Yasası olarak bilinen ilk ticaret savaşını başlatan yasayı 1930 yılında yürürlüğe koymuş, uluslararası ekonomik iklime hatırı sayılır gerginlikler ekleyerek, Amerikan işletmeler ve çiftçileri korumak adına ithalat vergilerini gündeme getirmiştir. Yasa, ortalama tarife oranlarını %20 oranında arttırarak, izleyen yılda ithalatın %66, ihracatın ise %61 oranında azalmasına neden olmuştur. Bu müdahale sonrası ABD, tarihinde Başkan Donald Trump'un son müdahalesi ile birlikte yedi kez daha dış ticarete ithalata karşı olağan üstü önlemler olarak dış ticarete korumacı eğilimlerini sürdürmüştür (Desjardins, 2018).

II. Dünya Savaşı sonrası uygulanan Bretton Woods sistemi ve beraberinde kurulan finansal kurumlar sayesinde dünya ticaretinde serbestleşme eğilimleri, azaltılan gümrük tarifeleri ile artarak devam etmiştir. Bu bağlamda, Genel Tarifeler ve Ticaret Anlaşması (GATT) ve onun halefi olan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), güçlü, zengin ve liberal bir uluslararası toplum yaratmanın yolunu açmıştır. Ayrıca bu dönemin bir diğer özelliği ikili ve bölgesel ticari ilişkilerin kurulmasında ve geliştirilmesinde önemli ilerlemelerin kaydedilmesidir. Buna göre serbest ticaret anlaşmaları gibi ikili ve bölgesel ticaret anlaşmaları, üye ülkeler arasındaki tarifeleri, kota ve tarife dışı engelleri ortadan kaldırmış ve böylece üye ülkelerin ticari avantajlar elde edebilmesine ve ekonomik çıkarlarını koruyabilmesine imkan sağlamıştır. 1990'lı yıllarla birlikte genelde Asya ülkelerinin ve özelde de Çin'in dünya üretim ve ticaretindeki yükselişi, ABD'nin uluslararası ticarete rekabet gücünü kaybetmesine neden olmaya başlamıştır. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ve Çin tarafından gerçekleştirilen önemli sayıda serbest ticaret anlaşması, ABD'yi küresel ticaret kurallarını yeniden tanımlayabilecek ve yapacağı anlaşmalarla uluslararası ticaret alanındaki rekabetçi konumunu güçlendirecek yeni alanlar oluşturmaya yöneltmiştir.

TPP müzakereleri, Brunei, Şili, Yeni Zelanda ve Singapur'dan oluşan küçük bir Pasifik Kıyısı ülkeler grubu arasında 2005 yılında imzalanan ticaret anlaşmasına dayanmaktadır. ABD 2008 yılında müzakerelere katılma niyetini açıklamış ve eski Başkan George W. Bush Avustralya, Vietnam ve Peru'nun katılımına da öncülük ederek konu hakkındaki görüşmeleri, 2008 yılının Mart ayında, kendi görev süresinin sonuna doğru abartısız bir şekilde başlatmıştır. Görüşmeler ilerledikçe müzakereler, Kanada, Japonya, Malezya ve Meksika'yı da kapsayacak şekilde genişlemiş; grup toplamda 12 ülkelik bir ortaklık haline gelmiştir (Vurdu, 2021). 2012 yılı rakamları ile TPP-12, dünya GSYİH'sının neredeyse %40'ını ve küresel ihracatın %25'ini temsil etmektedir (Hufbauer, 2013: 11).

Bununla birlikte Anlaşmanın vücut bulmasında asıl aktör, Kasım 2009'da ABD'yi *“geniş tabanlı üyeliğe ve 21. yüzyıl ticaretine layık yüksek standartlara sahip olacak bir bölgesel anlaşma”* yaratmak üzere Asya-Pasifik ülkeleriyle birlikte çalışmaya kendini adayan Başkan Barack Obama'dır. TPP, Asya'daki ABD siyasi-ekonomik ayak izini güçlendirmek ve Çin dolayısıyla siyasi veya ekonomik olarak dezavantajlı olmaktan kurtulmak için Obama'nın seçtiği politikanın bir ürünüdür. Başkan Obama'yı bu konuda harekete geçiren temel husus, Çin'in dünya üretiminde geldiği nokta ve hızlı ekonomik büyümesi, yüksek ölçüdeki döviz birikimi, ABD imalat şirketlerine ve ABD'nin dünya ticaret ve finans sistemlerindeki liderliğine meydan okumasıdır (Hufbauer, 2013: 2-3).

Katılımcı ülkeler Ekim 2015'te anlaşmaya varmış 2016 yılında ise anlaşmayı imzalamışlardır. Ancak 2016 yılı başkanlık kampanyası sırasında hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat adayların hedefi haline gelen anlaşma ABD Kongresi tarafından hiçbir zaman onaylanmamıştır. Trump, 2017 yılında görevdeki ilk gününde TPP'den resmen çekildiğini deklare etmiş, Çin ürünlerine yönelik yeni ABD tarifeleri de Temmuz 2018'den itibaren yürürlüğe girmiştir. Çin'in de karşılık vermesi ile 2018 yılından itibaren başlayan ticaret savaşları ile tarifelerdeki artışlar, enerji, imalat sanayi ve tarım sektörü üzerinden gerçekleştirilmiştir. İmalat sanayiinde ABD 256 milyar dolarlık, Çin 70 milyar dolarlık ürüne ek ithalat vergisi koyarken, tarımda ABD 5 milyar dolar, Çin 20 milyar dolar değerinde ürüne, enerji ithalatına yönelik olarak ise ABD 1 milyar dolar, Çin ise 4 milyar dolar değerinde ürüne ek gümrük tarifesi uygulamaya başlamışlardır. Böylelikle iki ülke arasında tarife artışlarından

etkilenen ticaret toplam ticaretin %54'ünü bulmuştur (Şanlı ve Ateş, 2020: 87). Yapılan tarife artış oranları, tarife artırımı önleminin başladığı 24 Eylül 2018'den 1 Eylül 2019 arası dönemde ABD'nin Çin'den yaptığı ithalatta %2,6'dan %17,5'e, Çin'in ABD'den yaptığı ithalatta ise %6,2'den %16,4'e yükseltilmesi şeklinde gerçekleşmiştir (Bekkers ve Schroeter, 2020: 3).

Ticaret savaşlarının etkileri ile ilgili 2018 yılı her iki ülkenin ihracat ve ithalatındaki yıllık değişime bakıldığında ihracatta ABD ve Çin %4,1 ile aynı oranda, ithalatta ABD %5,2 Çin %6,4 oranında büyüme kaydetmiştir (WTO, 2020: 78). 2019 yılında ABD hem ihracatta ve hem de ithalatta aynı oranda -%05 küçülme yaşamıştır. Aynı yıl Çin ihracatta %2 büyüme gerçekleştirmiş ithalatta ise herhangi bir değişim söz konusu olmamıştır. 2020 yılında ise her iki ülke arasındaki ayrışma Çin lehine gerçekleşmiştir. 2020 yılında ABD ihracatında -%10,3 oranında ithalatında ise -%3,9 oranında daralma meydana gelmiştir. Çin ise aynı yıl %2,4 oranında ihracatında %4,4 ithalatında büyüme kaydetmiştir (WTO, 2021: 54). İki ülke arasındaki mal ticaretinde büyüme rakamları ticaret savaşlarının etkisinin hissedildiği 2019 yılında hem ABD ve hem de Çin tarafında görülmekte ancak 2020 yılı özellikle ABD dış ticaretinde önemli oranda bir daralmanın yaşandığı tespit edilmektedir. Ticarete yaşanan bu gerilim 2020 yılında pandeminin de etkisiyle dünya ekonomisinin %-4 düzeyinde bir kayıp yaşamasına neden olmuştur (WTO, 2021: 54).

2019 yılının sonunda iki ülke, açıklanan tarife artışlarının bir kısmını iptal ederek ve tarifelerde daha önce yapılan bazı artışları geri alarak bir ateşkes üzerinde anlaşmaya varmışlardır. 5 Aralık 2019'da tarife artışlarının kapsamının genişletilmesi düşüncesi ile ortalama tarifeleri %24,4'e çıkaracak karar, ateşkes nedeniyle uygulanmamıştır. Ticari ateşkes, 15 Ocak 2020'de imzalanan Birinci Aşama (Faz 1) Anlaşması, ABD'nin Çin'den yaptığı ithalatta tarifeleri %16'ya indirmektedir (Bekkers ve Schroeter, 2020: 3-4). İmzalanan anlaşma iki ülke arasında başlayan yeni sürecin ilk aşaması olarak değerlendirilmekte, bu aşamada çözülemeyen veya gündeme alınmayan konular ise (henüz gündemi ve tarihi belli olmayan) ikinci aşamada ele alınacağı ifade edilmektedir (Yıldızoğlu, 2020).

ABD'nin yeni Başkanı Joe Biden'ın, ABD'nin Çin ile “aşırı rekabet” içinde olduğu beyanına bağlı olarak Çin ile girişilen ticaret savaşlarına ihtiyatla yaklaşmakta olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Biden yönetiminin hala somut bir bölgesel ekonomik veya ticaret politikası ortaya koymadığı da bir gerçektir. Trump yönetiminin Trans-Pasifik Ortaklığından çekildiğinden bu yana ABD, yetersizlik, isteksizlik veya her ikisi nedeniyle uygulanabilir bir alternatif politika üretememiştir (Grossman, 2021). ABD'nin Asya bölgesi ile ilgili en önemli eksikliği, bugüne kadar bölge için yürütülen stratejilerin askeri odaklı olmasıdır. Elbette Obama'nın yeni bir ABD-Asya ticaret anlaşması olan TPP'nin müzakere edilmesine yönelik girişimi, bu durumun bir istisnasıdır (Jackson, 2021). Üstelik Trans-Pasifik Ortaklığı için Kapsamlı ve Aşamalı Anlaşma olarak yeniden adlandırılan halef ticaret anlaşması, ABD'yi hariç tutmakta, ancak birçok Güneydoğu Asya ülkesini kapsamına almaktadır. Çin de Avustralya, Japonya, Yeni Zelanda, Güney Kore ve 10 ASEAN ülkesinin üyesi olduğu ASEAN lideri RCEP'e katılmıştır. Bir blok olarak RCEP 2019 yılında küresel GSYİH'nın yaklaşık üçte birini oluştururken Pekin, Güneydoğu Asya'nın ihtiyaçlarına çok uygun küresel bir yatırım ve altyapı programı olan “Tek Kuşak ve Tek Yol Girişimi” aracılığıyla ekonomik gücünü de güçlendirmektedir. Washington yeni yönetiminin, bu inisiyatife veya daha genel olarak Çin'in Asya

ülkeleri üzerindeki kaçınılmaz ekonomik çekimine karşı koyacak gerçekçi fikirleri henüz ortaya koymuş değildir (Grossman, 2021).

4. Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması'ndan Beklentiler

Doğu Asya'da imzalanan bu içe dönük anlaşmaların aslında başlangıçta bölge ülkelerinin istediği gibi olmadığı vurgulanmalıdır. Çoğu üye, RCEP'te Hindistan ile ve CPTPP'nin öncülü TPP'de ABD ile çalışarak küresel erişimlerini sınırlamak yerine genişletmeyi düşlediler. Doğu Asya'daki tarihsel gerilimler, bu kadar geniş ve küresel ilişkileri bölgedeki birçok ülke için politik olarak çekici hale getirmiştir. Ancak, bu hedefler Hindistan ve ABD'deki milliyetçi liderler tarafından yenilgiye uğratılmış ve her iki girişimin üyeliğini ağırlıklı olarak bölgesel bırakmıştır (Petri ve Plummer, 2020a: 1-4).

Bölgede var olan diğer STA'lara göre (özellikle CPTPP ile karşılaştırıldığında) RCEP, ASEAN odaklı olmakla, üyeleri arasında Kamboçya, Laos ve Myanmar gibi bir dizi en az gelişmiş ülkenin yer almasıyla, hız ve kapsamı itibarıyla daha az iddialı olmasıyla, müzakerelerde uluslararası ticaretle ilgili sorunları tartışacak çalışma gruplarından yoksun olması ve üyelerinin halihazırda ortaklığın ticaret üzerindeki genel etkisini azaltabilecek bir dizi ikili ve alt-bölgesel STA'larda bulunması nedenleriyle eleştirilmektedir (Terada, 2018: 1). Ayrıca Anlaşma bölge içi ticarete giren ürünlerin %80-90'ı üzerindeki tarifeleri kaldırmayı öngörüyor olsa da, geçiş döneminde bu mallar için tarifelerin tamamen kaldırılmayacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca, RCEP'in hemen hemen tüm bölümlerinde çeşitli ülkeler için kapsamlı esneklikler bulunmakta olduğu belirtilmekte, sınır ötesi engeller konusunda CPTPP'nin gerisinde kalacağı ve fikri mülkiyet hakları konusunda da çoğu üyenin Dünya Ticaret Örgütü ve diğer uluslararası anlaşmalarla zaten kabul ettiği hükümlere çok az şey katıyor olacağı tahmin edilmektedir. Anlaşmaya yatırımcı-devlet anlaşmazlığının çözümüne ilişkin hükümlerin dahil edileceği beklenmekte, ayrıca Anlaşmanın emek, çevre veya devlete ait işletmelerle ilgili bölümlerinin olmayacağı, elektronik ticaret ile ilgili bir bölüm içerecek olsa da hükümlerinin elektronik aktarımlarda gümrük vergilerini kısıtlamayacağı tahmin edilmektedir (Petri ve Plummer, 2020a: 6). Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen, üye ülkelerin RCEP ile ilgili müzakerelerin sonuçlandırılması için bu denli hızlı hareket etmeleri önemli değerlendirmeleri beraberinde getirmektedir (Terada, 2018: 1).

Bu noktada RCEP'in dünyanın en büyük iki ekonomisi olan Çin ile ABD arasında süregelen ticaret savaşının ortasında, Asya'da dünyanın en büyük ekonomik ticaret alanını kurmak için ekonomik önemde ve stratejik değerde bir atak olduğunu belirtmek gerekir. Çin ile ABD arasında devam eden uluslararası ticaret anlaşmazlığı RCEP'in yürürlüğe girmesinde önemli bir nedendir. Aslında, uzun süredir durdurulan müzakerelerin hızlandırılması, önceki ABD yönetiminin korumacı politikalarına ilişkin endişeden kaynaklı olduğu söylenebilir (Terada, 2018, 2). ABD'yi içine almayan RCEP'in, Washington ve Pekin arasındaki süregelen ticaret savaşında üyeleri arasındaki ticarete ve yatırımlarda büyük fırsatlar sunacağı üye ülke yetkililerinin verdiği demeçlerle de ifade edilmektedir. Anlaşma imzalandığında, Çin Başbakanı Li Keçiang anlaşmayı çok taraflılığın ve serbest ticaretin bir zaferi olarak ilan etmiş (Wong, 2020), Singapur Başbakanı Lee Hsien Loong da anlaşmayı bölge için önemli bir adım ve serbest ticaret ve ekonomik

karşılıklı bağımlılığa verilen desteğin bir işareti olarak nitelendirmiştir (FT, 2020). Malezya'nın Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı genel sekreter yardımcısı Datuk Seri Norazman Ayob, Malezya'nın RCEP Anlaşmasını 2021 yılının sonuna kadar onaylamayı planladığını söylerken, Anlaşmanın en önemli yararının geniş pazar erişimi ve tedarik zincirine entegrasyon olduğunu, böylece Malezya şirketlerinin özellikle KOBİ'lerin, ihtiyaç duydukları parça veya hammaddeler ve ihraç etmek istedikleri ürünler için küresel tedarik zincirlerine ulaşmalarını kolaylaştıracağını belirtmektedir (Kamel, 2021). Yine Singapur Ticaret ve Sanayi Bakanı Chan Chun Sing'inin Anlaşma ile ilgili yaptığı değerlendirmede RCEP'in, pandemiden çıkan dünyada Asya ekonomilerinin yeniden inşa edilmesinde ve zorlukların üstesinden gelinmesinde güçlü bir temel sağlayacağını ifade etmiştir (MTI, 2020). Ayrıca ASEAN genel sekreteri Lim Jock Hoi, RCEP'in piyasaları dinamik tutup Covid-19 kriziyle başa çıkan işletmeler için çok ihtiyaç duyulan öngörülebilirlik ve istikrarı sağlayacağını ifade ederken anlaşmanın imzalanmasının ticaretin pandemi sonrası toparlanma çabalarına katkısına olan güveninin bir göstergesi olduğunu altını çizmektedir (Ng, 2020).

RCEP'in on beş üyesinden yedisi CPTPP üyesidir ve böyle ikili üyeliğe sahip ülkeler için CPTPP ve RCEP'in etkisi tamamlayıcı olacaktır. Yani hem RCEP ve hem de CPTPP üyesi olan ülkeler RCEP'in başarısı ile ilgili eleştirilere karşılık vermek ve anlaşma dahilinde daha yüksek standartlar geliştirmek adına birlikte hareket edebilirler. Bu durum elbette RCEP'in başarısı için son derece pozitif bir etki demektir. Diğer taraftan ticaret grubundaki en büyük iki ekonomi olan Çin ve Japonya arasındaki daha yakın bir ilişki, Çin'in ABD ile ABD'nin her iki anlaşmanın dışında kalması dolayısıyla artan geriliminin etkisini hafifletmeye yardımcı olabilir niteliktedir.

Pratik açıdan RCEP'in yürürlüğe girmesi, daha ucuz işgücü ve yüksek teknoloji bilgi birikiminin bir araya gelmesiyle en büyük iki Asya pazarı arasındaki ekonomik bağları daha da güçlendirecektir. Gerçekten de Japonya'nın, önceki ABD Başkanı Trump'ın ticaret politikasıyla başa çıkma çabalarında Çin'e bir yardım teklifini temsil eden RCEP'in daha erken yürürlüğe girmesi için (aslında tuhaf bir şekilde) taviz vermeye hazır hale geldiği gözlemlenebilir. Japonya, Çin'in küresel ve bölgesel ekonomik girişimlerine karşı temkinli ve eleştirel görüşlerini korumuş olsa da, Trump'ın otomotiv sektörü gibi temel ürünlere yönelik artan tarifelerle radikal korumacılık politikasının, Japonya'yı bölgesel bir ekonomik düzen inşa etmek için Çin ile çalışma olasılığını alternatif bir yol olarak değerlendirmeye yönelttiği anlaşılmaktadır (Terada, 2018: 2-3). Bu stratejik ve ekonomik bakış, Başbakan Shinzo Abe'nin Ekim 2018'de Pekin'e yaptığı ziyaretin önünü açarak ilişkileri bu yöne yönlendirmiş ve Çin-Japonya ilişkilerinde rekabetten ziyade yeni bir iş birliği dönemi olasılığının yüksek sesle ilan edilmesini sağlamıştır (Xinhuanet, 2020).

RCEP'in tüm Doğu Asya'daki imalat sektörünün tedarik zinciri ağlarını kapsayacak şekilde kurgulanması, Anlaşmanın ABD'ye yönelik olumsuz etkileri olup olmayacağını önemli bir husus haline getirmektedir. Örneğin Anlaşma dâhilinde derinleştirilen bölge içi ticaret sayesinde Çin dahil tüm bölgeye ihraç edilen imalat bileşenlerine uygulanan tarifeler ortadan kaldırılacak veya büyük ölçüde azaltılmış olacaktır. Böylelikle Çin'in ABD'ye karşı maliyet açısından daha rekabetçi bir ihracat gücü elde etmesi sağlanmış olacaktır. Bu durum ABD ürünlerini, bölge içi ticarete göre uygulanacak yüksek tarifelere bağlı olarak pahalılaştıracağı ve ABD'nin bölgeye yönelik ihracatını olumsuz etkileyeceği için Asya pazarının ABD'ye olan bağımlılığını azaltacaktır (Terada, 2018: 4). Bu şartlar altında RCEP,

Doğu Asya ticaret maliyetlerini düşürerek, Doğu Asya ve ABD ekonomilerinin ayrışmasını hızlandıracaktır. RCEP ile hem ekonomik ve hem de bölgedeki stratejik etkileri açısından kaybedenlerin ise ABD ve Hindistan olacağı muhtemeldir.

Diğer taraftan, RCEP Anlaşmasına taraf olan çoğu ülkenin dış siyasette ve ticarete ABD'nin partneri olması, bu ülkelerin Çin ile daha yakın ekonomik ilişkiler içinde bulunmasını sağlayacağı için Anlaşmanın Çin'e ABD'ye karşı bu ülkeler üzerinde stratejik bir üstünlük sağlayabileceği bir imkan yaratabilir. Bu noktada ABD'nin TPP'ye dönüyor olması durumunda bölgede Japonya'nın ve diğer bölge devletlerinin ekonomik çıkarlarını Çin'e yönlendirmelerinin önüne geçecek, bölgede kural belirleme sürecine ABD'yi de söz sahibi kılabilecektir (Terada, 2018: 4).

Pandemi döneminde oluşan uluslararası politikalar, küresel karşılıklı bağımlılığı tehdit eden ve içe kapalı bir özellik göstermektedir. Bilim ve ekonomi mantığı, çok daha derin bir iş birliğini savunmaktadır. Zira bu, pandeminin sonunu hızlandıracığı gibi olumsuz etkilerini de hafifletecektir (Brown, 2020). Pandeminin neden olduğu aksama, uluslararası ticarete güven sorununu gündeme katmış, ABD ve Çin arasındaki ekonomik bağların zayıflaması sonucunu türeten politikalar da küresel ekonomik daralma beklentisini daha da belirginleştirmiştir. Sonuç olarak Trans-Pasifik ortaklıkta oluşan çatlaklar, pandemi ile mücadelede ve sonrası hızlı bir ekonomik toparlanmada dünyayı tehlikeye atabilir. Zira bölgede Anlaşma düzeyinde ayrışma ve küresel ölçekte gerçekleşen ticari çatışmanın en büyük etkisi, ticaret politikasına ilişkin belirsizliklerden kaynaklanmaktadır. Olası ABD-Çin ticaret savaşı ve pandemiye yönelik milliyetçi tepkiler, küresel ekonomik ilişkileri yeniden şekillendirmekle kalmayarak dünyayı olası ekonomik kayıplarla karşı karşıya bırakacaktır. Bu çalışmada ele alınan ve Peterson Enstitüsü için yapılan araştırmada hesaplanabilir bir genel denge modeli kullanılarak elde edilen analizde ve öngöründe ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşı 2030 yılına kadar yıllık 301 milyar dolara yükselen büyük küresel kayıplara neden olmaktadır. Bu doğrultuda yapılan birçok çalışmada da aynı düzeyde olmasa da çeşitli küresel kayıplar hesaplanabilmektedir (Petri ve Plummer, 2020a: 14)

RCEP Anlaşmasının imzalanmasından önceki yakın süreçte yapılan görüşmelerde, Covid-19 pandemisinin ekonomik etkilerinin, anlaşmayı sonuçlandırmak için motive edici bir faktör olduğu vurgulanmıştır. Ağustos 2020'de Bakanlar düzeyinde gerçekleştirilen çevrimiçi görüşmeler sonrasında yayınlanan ortak bildiride de anlaşmanın imzalanmasının ticari güveni artıracığı ve bölgenin açık, kapsayıcı ve kurallara dayalı çok taraflı bir ticaret sistemine desteğini göstereceği belirtilmiştir. Ortak bildiride Anlaşmanın pandemi sonrası toparlanma çabalarında bölgesel ve küresel ekonominin büyümesine ve istikrarına katkıda bulunmada oynayabileceği rolün önemine vurgu yapılmıştır (Ho, 2020).

Pandeminin tam etkisinin belirsizliği ve bunun bir süre daha devam edeceği ancak pandemi sonrası kalıcı artçı şokların da kaçınılmaz olduğu belirtilebilir. Uluslararası Para Fonu (IMF) raporunda, yükselen ve gelişmekte olan Asya'daki ekonomik büyümenin 2019 yılında %5,4'ten 2020 yılında-%0,9'a ve ABD'de ise bunun neredeyse iki katı oranında %2,2'den %-3,5'e düştüğü ifade edilmektedir (IMF, 2021b: 6).

Şu halde RCEP ile ilgili gelişmelere, amaca dair yapılan açıklamalara ve uygulamalara bakıldığında, başlangıçta Anlaşma ile ilgili bölge ülkelerinin en önemli beklentisinin küresel erişimlerini arttırmak olduğu anlaşılmaktadır. Ancak özellikle Trump'lı ABD yönetiminin “*önce Amerika*” sloganı ile birçok alanda

oluşturduğu milliyetçi yaklaşımın ticarete de yansıdığı ve Çin'e yönelik uygulamaya koyduğu ticari kısıtlamaları dolayısıyla bu girişimin bölgesel kaldığı söylenebilir. Anlaşma ile bölge ülkeleri ABD'ye karşı bölgesel güçlerini birleştirerek bölgesel bir güç gösterisinde bulunmayı ve pandemi sonrası uluslararası ticarete muhtemel bir daralmayı yine bölgesel bir güç olarak aşmayı amaçlamaktadırlar. Bu duruma ek olarak Hindistan'ın sektörel bazda olumsuz etkileneceğine dair argümanları ile son anda Kasım 2019'da RCEP Anlaşmasından çekildiğini beyan etmesi, ABD-Çin ticaret savaşına ve pandemiye karşı bölgedeki milliyetçi tepkilerin küresel ekonomik ilişkileri yeniden şekillendirdiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Bu şartlar altından ABD ve/veya Hindistan'ın hızla Anlaşmalara dahil olmasını beklemek veya tam tersine kalıcı olarak uzak durmalarını beklemek için hiçbir sebep de görünmemektedir. Gerek CPTPP ve gerekse RCEP, üye ülkelerle oluşturduğu sinerji ile yollarına devam etmektedir. Zamanla, bölge Anlaşmalarının genişlemesi ve derinleşmesi beklenebilir. RCEP, tipik ASEAN merkezli anlaşmalarda olduğu gibi, işbirliği olgunlaştıkça yeni kurallar ekleyebilir ve bazı RCEP ekonomileri de CPTPP ile birlikte hareket edebilirler. Her iki anlaşma da Asya-Pasifik'te bölgesel ekonomik entegrasyonu derinleştirecek ve Çin'in bölgesel rolünü önemli ölçüde güçlendirecektir.

15 üye ülkeli RCEP, üyelik ve uyumlu standartlarda önemli ölçüde örtüşen, zaman içinde ülkeleri politikaları yükseltmeye ve daha derin ortaklıklar için CPTPP tarzı kurallara geçmeye teşvik edecek olan tarihi bir girişimdir. Bu arada, bu anlaşmaların işlenmesi için akılcıca bir liderliğe ihtiyaç duyulacaktır. Çin, Japonya ve bölgedeki diğer ülkeler arasında yeni bir işbirliği seviyesi, entegre ve pazar odaklı bir bölgesel ekonomi için gerekli olacaktır. Ancak böylece bölge dışı küresel aktörlerle rekabet edilebileceği ve pandemi dolayısıyla gelecekle ilgili oluşan ekonomik belirsizliğin önüne geçilebileceği Anlaşma dahilindeki ülkelerin temel bakış açısını belirlemektedir.

5. Avrupa Birliği-Çin Kapsamlı Yatırım Anlaşması'nın Kapsamı

2010 – 2020 yılları arasında Avrupa Birliği (AB)'den Çin'e gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım akışı 140 milyar Euro'nun üzerindedir. Diğer taraftan aynı dönemde Çin'in AB'ye yönelik doğrudan yabancı yatırım miktarı ise neredeyse 120 milyar Euro civarındadır. AB'nin Çin'deki doğrudan yabancı yatırım miktarının, Çin ekonomisinin büyüklüğü ve potansiyeli düşünüldüğünde nispeten mütevazı kaldığı söylenebilir. Ancak küresel rekabet gücü ve AB endüstrisinin gelecekteki büyümesi açısından oldukça önemli olan CAI ile AB yatırımcılarının, hızla büyüyen 1,4 milyarlık bir tüketici pazarına daha iyi erişimleri sağlanmış olacaktır (EC, 2020a). Tablo-2 ve Tablo-3'de görüldüğü gibi AB ile Çin arasında 2018-2020 yılları arasında gerçekleşen mal ticaretinde AB'nin sürekli açık verdiği, 2017-2019 yılları arasında hizmet ticaret rakamları ise az da olsa AB'nin ticari fazla verdiği görülmektedir.

Tablo 2: AB-Çin Mal Ticareti (Milyar Euro)

Yıl	AB ithalatı	AB ihracatı	Denge
2018	342,6	188	-154,7
2019	363	198,2	-164,7
2020	383,4	202,6	-180,8

Kaynak: (EC, 2021a)**Tablo 3: AB-Çin Hizmet Ticareti (Milyar Euro)**

Yıl	AB ithalatı	AB ihracatı	Denge
2017	29,6	41,4	11,8
2018	30,8	47,9	17,1
2019	32,8	52,5	19,7

Kaynak: (EC, 2021a)

Çin ve AB arasındaki dış ticarete yönelik temel bazı özellikleri 2020 yılı işlemlerine bakarak şu şekilde belirlemek mümkündür (EC, 2021b);

- Çin, AB'nin en büyük ithalat kaynağı ve ikinci en büyük ihracat pazarıdır.
- AB'nin Çin'den yaptığı başlıca ithalat kalemleri sanayi ve tüketim malları, makine ve teçhizat, ayakkabı ve giyim üzerinedir.
- AB'nin Çin'e yaptığı başlıca ihracat kalemleri ise makine ve teçhizat, motorlu taşıtlar, uçak ve kimyasallardır.

Çin pazarına erişimde mütekabiliyet eksikliği ve Çin'deki AB yatırımcıları için eşit bir rekabet alanının olmaması, son yıllarda AB-Çin yatırım ilişkileri için büyük zorluklar yaratmış ve her iki taraf arasında kapsamlı bir yatırım anlaşması müzakeresi düşünülmüştür. CAI müzakereleri, AB'nin 2009'da Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden önce imzalanan ve süresi dolmuş 25 ikili yatırım anlaşmasının yerini alarak AB-Çin yatırım bağları için tek tip bir yasal çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır.

AB ile Çin arasında Ekim 2013'ten bu yana müzakere edilen CAI, 30 Aralık 2020'de prensipte kabul edilmiştir. Anlaşma, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ile Avrupa Komisyonu Başkanı von der Leyen, Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel ve AB Konseyi Başkanlığı adına Almanya Şansölyesi Angela Merkel ile Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron arasında yapılan görüşmenin ardından gerçekleştirilmiştir (EC, 2020b). Ancak 2021 yılında Anlaşmanın onay süreci ile ilgili somut herhangi bir adım atılmamıştır.

Doğrudan yabancı yatırımlarla ilgili Çin'in şimdiye kadar üçüncü bir ülkeyle yaptığı en iddialı anlaşma olacak olan CAI, teknoloji transferine karşı kurallara ek olarak kamu işletmelerine yönelik yükümlülüklerle sübvansiyonlar için kapsamlı şeffaflık kuralları ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili taahhütleri yerine getiren bir kapsama sahiptir (EC, 2020a). AB şirketlerinin Çin'deki toplam yatırımlarının yarısından fazlası imalat sektörüne (otomotiv sektörü %28, temel mallar sektörü %22) yapılmaktadır. Anlaşma ile Çin, AB yatırımları açısından en önemli sektör konumundaki imalat alanında önemli taahhütlerde bulunmaktadır (EC, 2020b).

Bu haliyle Anlaşma Çin'de daha iyi bir rekabet alanı oluşumuna ve bu alan içinde Çin'in AB şirketlerine adil muamele sağlamayı taahhüt etmektedir. AB şirketlerinin pazara giriş koşullarını Çin'in iç politikasından bağımsız hale getiren Anlaşma, taahhütlerin ihlali durumunda AB'nin CAI'deki uyuşmazlık çözüm mekanizmasına başvurmasına izin vermektedir. Geneli itibarıyla Çin'in daha önce taahhüt ettiklerinden çok daha iddialı bir kapsama sahip olan Anlaşma, enerji, tarım, balıkçılık ve kamu hizmetleri alanlarında AB hassasiyetlerinin tümünü korumaktadır (EC, 2020a).

Çin Anlaşma kapsamında belirlenen sektörlere AB şirketlerinin erişimini engelleyemeyecek veya yeni ayrımcı uygulamalar getiremeyecek olduğundan, Avrupalı işletmeler, Çin'de operasyonları için kesinlik ve öngörülebilirlik kazanacaktır. Ayrıca Çin Anlaşma ile iklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşması'nı ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşme hükümlerini etkin bir şekilde uygulamayı kabul etmekte, ILO'nun zorla çalıştırmaya ilişkin temel Sözleşmelerini onaylamak için de sürekli çaba göstermeyi Anlaşma ile taahhüt etmektedir. Varılan Anlaşma ile her iki taraf, yatırım koruması ve yatırım anlaşmazlığının çözümüne ilişkin müzakereleri 2 yıl içinde tamamlamayı taahhüt etmektedirler. Ortak amaç, modernize edilmiş koruma standartları ve Çok Taraflı Yatırım Mahkemesi konusunda Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) bağlamında üstlenilen çalışmaları dikkate alan bir uyuşmazlık çözümü için çalışmaktır. AB'nin bu noktada hedefi, mevcut AB üyesi devletlerin Çin ile olan İkili Yatırım Anlaşmalarını modernize etmek ve iyileştirmektir. AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu tarafından onaya sunulmadan önce, her iki taraf da hukuksal olarak gözden geçirilmesi ve tercüme edilmesi gereken kısımlar üzerinde müzakerelerde bulunmakta ve anlaşma metnine son halini vermek için çalışmaktadırlar (EC, 2020b).

Müzakerelerle prensipte uzlaşıldığı ve sürecin ilk adımının atıldığı 30 Aralık 2020 tarihli toplantıda Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen; Anlaşmanın Çin ile AB ilişkilerinde değerlere dayalı ticaret anlayışında önemli bir dönüm noktası olduğunu, Anlaşmanın Avrupalı yatırımcılar için Çin pazarına eşî görülmemiş bir erişim sağlayarak AB işletmelerinin büyümesini ve istihdam yaratmasını sağlayacağını, ayrıca Çin'i sürdürülebilirlik, şeffaflık ve ayrımcılık yapmama konusunda iddialı ilkelere bağlayacağını ve bu çerçevede Avrupa ile Çin arasındaki ekonomik ilişkileri yeniden dengeleyeceğini belirtmiştir (EC, 2020b). Diğer taraftan AB Komisyonu'nun ekonomik konulardan sorumlu başkan yardımcısı Valdis Dombrovskis Anlaşmanın Çin'in üçüncü bir ülke ile şimdiye kadar üzerinde anlaşmaya vardığı ve pazara erişim, eşit şartlar ve sürdürülebilir kalkınma konularındaki en iddialı sonuç olduğunu, Avrupa'nın Çin ile ilgili tüm sorunları için "her derde deva" olmasa da, bir takım zorlukların çözümü noktasında yardımcı olacağını ifade etmektedir (Bloomberg, 2021).

6. Avrupa Birliği-Çin Kapsamlı Yatırım Anlaşması'ndan Beklentiler

Anlaşma metninin AB Parlamentosu tarafından onaylanma gerekliliğinin birtakım zorlukları ve sorunları da beraberinde getireceği tahmin edilebilir. Örneğin AB üyesi Polonya'nın Dışişleri Bakanı'nın *"iyi ve dengeli bir anlaşma erken anlaşmadan daha iyidir"* sözleri kimi AB üyesi ülkelerin anlaşmaya bakışını ortaya koyması adına önemlidir. Çin'in ABD ile olan özellikle ticari ilişkilerinde yaşadığı sorunlar ve insan hakları sicilindeki memnuniyetsizlikler Parlamentodaki onay sürecini olumsuz yönde etkileyebilecek önemli hususlardandır. ABD yeni yönetiminin Avrupa'ya AB'nin anlaşmaya temkinli yaklaşması gerektiğini işaret eden açıklamaları yine bu kısımda göz önüne alınması gereken diğer bir husustur (Elmer, 2020).

Anlaşma ABD'nin yeni yönetimince, Çin ile ABD arasında bu dönemde elde edilecek kazanımlar için bir engel oluşturacağı öngörülmektedir. Avrupa'nın Çin konusunda ABD ile koordine olması gerektiğini belirten Başkan Joe Biden'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan, Biden döneminin AB ile Çin'e karşı ortak tutum geliştirilmesini beklemeden AB'nin Anlaşmayı kabul etmesini eleştirmektedir (Bloomberg, 2021).

Diğer taraftan AB'nin uluslararası ticarette ve siyasette ABD'ye bağımlı hareket etmekten duyduğu rahatsızlığı, AB Komisyonu'nun ekonomik konulardan sorumlu başkan yardımcısı Valdis Dombrovskis'nin ifadeleri dile getirmektedir. Dombrovskis, CAI'nin AB şirketlerine muhtemel ABD-Çin ticari yakınlaşması ile ortaya çıkabilecek dezavantajlı durumu önleyeceğini hem AB'nin ve hem de ABD'nin Çin ile ticari anlaşmalar yapmasının AB ile ABD arasındaki işbirliğine engel olmadığını belirtmektedir (Brunsden v.d., 2020). Dolayısıyla AB-Çin arasındaki Anlaşmanın, transatlantik ilişkileri canlandırma çabalarını tehlikeye atarak ABD ile AB'yi karşı karşıya getireceği söylenebilir.

Çin'in böyle bir Anlaşma ile elde ettiği kazanımların belki de en önemlisi, ABD'nin gerek Trump döneminde uyguladığı ve gerekse henüz belirli olmamakla birlikte Biden dönemi Çin'e yönelik muhtemel ticari ve/veya siyasi kısıtlamalara karşı hareket alanını genişletmek, kendisine karşı kurulacak siyasi-ticari ittifakların etkisini azaltabilmektir. Bu doğrultuda Çin'in CAI ile elde ettiği en önemli avantaj AB ile gerçekleştirdiği ittifaktır. Üstelik CAI, Biden'ın AB'ye Transatlantik ittifakın oluşması gereğini ifade eden dolaylı çağrısına rağmen gerçekleşmektedir. Bu noktada Çin'in bu anlaşma ile elde ettiği kazanımın ticari olduğundan daha çok siyasi ağırlıkta olduğunu göstermektedir.

7. Sonuç

Pandemi döneminin belirsizliklerin yoğun olarak yaşandığı 2020 yılından sonra bu dönemin dünya ekonomisinde meydana getireceği muhtemel daraltıcı etkilerin hangi düzeyde gerçekleşeceği ve sonrasında nasıl bir toparlanma izleyeceği endişe ve merak konusudur. Yukarda yer alan verilerden, pandemi döneminde gelişmiş ülkelerde nispeten daha az olmakla birlikte Çin haricindeki gelişmekte olan ülkelerde gelir düzeyinde önemli kayıpların yaşanacağı ve bu dönemin işsizlik gibi hem ekonomik ve hem de toplumsal maliyetinin oldukça yüksek düzeyli gerçekleşeceği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan pandemi nedeniyle uluslararası ticarete yaşanan güven sorunu, ABD Trump dönemi yönetiminin Çin ile yaşattığı sorunlar ve iki ülke arasındaki ekonomik bağların zayıflaması sonucunu türeten politikalar da küresel ekonomik daralma beklentisini daha da belirginleştirmiştir. Dolayısıyla Trans-Pasifik ortaklıkta oluşan sorunlar, pandemi ile mücadelede ve sonrası hızlı bir ekonomik toparlanmada dünyayı tehlikeye atabilecektir.

Çalışmanın temel çerçevesi dünya ekonomisinde yaşanan bu durum karşısında Çin'in ilki (çoğunluğu) Asya-Pasifik ülkeleri ile ikincisi AB ile kuracağı ticari ortaklıkların kapsamı ve uluslararası ticarete olası etkileri üzerinedir. Bu sınırlılık doğrultusunda ele alınan ilk anlaşma, Asya-Pasifik bölgesinden on ASEAN ülkesi ve diğer beş ülkenin taraf olduğu dünyanın en büyük serbest ticaret anlaşması olarak görülen RCEP'tir. Anlaşma 15 Kasım 2020'de imzalanmış ve yürürlük için gerekli imzaların tamamlanması ile de 2022 yılı başında yürürlüğe girmesinin önu açılmıştır. Dünyada pandemi sonrası küresel ekonomik daralma beklentisi, anlaşma sürecinin hızlanmasında etkili olmuştur. Zira anlaşmaya taraf olan ülkelerin dünya nüfusu içerisindeki oranı ve küresel gayri safi yurt içi hasıla içerisindeki payı dikkate alındığında, küresel ticaret açısından bölgenin ve anlaşmanın önemi daha açık bir şekilde ortaya konmuş olacaktır. Ayrıca IMF tahminlerine göre Çin'in pandeminin olumsuz etkilerini atlatan ve tek büyüyen ekonomi olması, uluslararası ticarete başat rolde olan ülkeler için Çin'i önemli bir ticari partner haline getirmektedir.

RCEP ile ilgili gelişmelere, amaca dair yapılan açıklamalara ve uygulamalara bakıldığında, başlangıçta Anlaşma ile ilgili en önemli beklentinin bölge ülkelerinin küresel erişimlerini arttırmak olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Trump yönetiminin “*önce Amerika*” sloganı ile birçok alanda oluşturduğu milliyetçi yaklaşımın Çin ile olan ticari ilişkilere de yansıdığı görülmektedir.

Dolayısıyla çalışmada elde edilen bulgulardan biri, Trump ile ABD'nin Çin'e karşı takındığı bu tavrın anlaşmanın bölgesel kalmaya ve ABD'ye karşı ülkesel güçlerin birleştirilerek bölgesel bir güç gösterisinde bulunmaya dönüştüğü ve pandemi sonrası uluslararası ticarete muhtemel bir daralmayı yine bölgesel bir güç olarak aşmaya yönelik olduğudur. RCEP sayesinde tarifelerde yapılacak indirimlerle anlaşmaya taraf olan ülkelerin özellikle Çin'in hammadde temininde ABD'ye karşı elde edeceği maliyet avantajının, ihracatta rekabet üstünlüğünü sağlayarak Doğu Asya ve ABD ekonomilerinin ayrışmasını hızlandıracaktır. Japonya'nın ılımlı yaklaşımı ile Hindistan'ın anlaşmaya dahil edilmesi ise bölgenin dünya ticaretinde Batı ve ABD ekonomilerine yönelik önemli bir üstünlük sağlaması anlamına gelecektir. Ayrıca anlaşmanın müzakere sürecinde pandeminin muhtemel olumsuz etkilerinin giderilmesi ve daha güçlü bir yapının ortaya çıkması amacının, anlaşmanın sonuçlandırılmasında daha hızlı davranmayı teşvik ettiği de görülmüştür.

Diğer taraftan AB ve Çin, uluslararası ticaretin en önemli aktörlerindendir. Çin ve Avrupa, günde ortalama 1 milyar Euro'nun üzerinde ticaret yapmaktadır. 30 Aralık 2020'de imzalanan CAI, taraflara pazarlarının birbirlerine açılması olanağı sağlamış ve Çin tarafı oldukça geniş imtiyazları AB'ye tanımıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgulardan bir diğeri CAI ile Çin'in ABD ile olan ticari kısıtlamalara ve bir dizi siyasi yaptırımlara karşılık ABD'ye alternatif ticari ortaklık temini çabasının, AB'nin ise büyüyen Asya pazarında ABD'ye yönelik alternatif ticari alan yaratma amacının olduğunu söylemek mümkündür. AB'nin Çin'e karşı siyasi tutumu insan hakları ve demokrasi başlıklarında net gözükse de pandeminin yarattığı belirsizlik ortamında Çin'in yükselen gücünü dikkate alarak hareket ettiğini ve bu çerçevede de

ilişkileri farklı bölümlerde kategorize ettiğini söylemek mümkündür. Ayrıca bu Anlaşmanın AB'den henüz ayrılan İngiltere için ve elbette Türkiye için çeşitli kazanım ve kayıplar oluşturacağı ve bu hususun ayrı bir çalışma konusu olarak ele alınması gerektiği de belirtilmelidir.

Çalışmada başlangıçta ortaya konan amaçlar doğrultusunda ulaşılan bulgu ve sonuçlar arasında nihayet, pandemi döneminde Çin'in Asya ülkeleri ile ve AB ile gerçekleştirdiği ortak girişimlerinin, her iki taraf için bu belirsizliğin ekonomik maliyetini azaltma yönüyle önem arz ettiği söylenebilir. Ayrıca ABD'nin yeni yönetiminin dünya ticaretinde muhtemel daralmaya ve Çin ve/veya AB rekabetine karşı alacağı tavrın da dünya ekonomisi ve bölgesel siyaset açısından önemli olduğunu belirtmek mümkündür.

Referanslar

- Aljazeera. (2020). RCEP: Asia-Pacific nations sign world's biggest trade pact. Erişim adresi <https://www.aljazeera.com/economy/2020/11/15/rcep-15-asia-pacific-nations-set-worlds-biggest-trade-pact>. 15 November
- ASEAN. (2021). Guiding principles and objectives for negotiating the regional comprehensive economic partnership. Erişim adresi <https://asean.org/storage/2012/05/RCEP-Guiding-Principles-public-copy.pdf>
- ATC. (2017). TPP11 and RCEP compared. *Asian Trade Centre, Policy Brief*, 17-12. Erişim adresi <https://static1.squarespace.com/static/5393d501e4b0643446abd228/t/5a1c16398165f542d6cb5c6b/1511790142681/Policy+Brief+17-12+TPP11+and+RCEP+Compared.pdf>. November
- Bekker, E. ve Schroeter, S. (2020). An economic analysis of the US-China trade conflict. *World Trade Organization, Economic research and statistics division*. Staff working paper ERSD-2020-04, 19 March. Erişim adresi https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd202004_e.htm
- Bloomberg. (2021). Europe's contested deal with China sends warning to Joe Biden. Erişim adresi <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-08/europe-s-contested-deal-with-china-sends-warning-to-joe-biden>. 8 January
- Brown, C. P. (2020). Covid-19: Trump's curbs on exports of medical gear put Americans and others at risk. *PIIE Trade and Investment Policy Watch*, 9 April. Erişim adresi <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/covid-19-trumps-curbs-exports-medical-gear-put-americans-and>, (Er. Tar: 10 Mart 2021).
- Brunsdon, J., Peel, M. ve Fleming, S. (2020). What is in the EU-China investment treaty?. *Financial Times*, 31 December.
- CNA. (2020). Asia-Pacific nations sign world's largest trade pact RCEP. Erişim adresi <https://www.channelnewsasia.com/news/business/rcep-trade-pact-asean-summit-singapore-china-13534960>. 15 November
- Desjardins, J. (2018). A short history of U.S. trade wars. *Visual Capitalist*. Erişim adresi <https://www.visualcapitalist.com/history-u-s-trade-wars/>
- EC. (2020a). Key elements of the EU-China comprehensive agreement on investment. European Commission-Press release. 30 December. Erişim adresi https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/es/ip_20_2542/IP_20_2542_EN.pdf
- EC. (2020b). EU and China reach agreement in principle on investment. *European Commission-News Archive*. 30 December. Erişim adresi <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2233>

- EC. (2021a). Countries and regions-China. Erişim adresi <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>
- EC. (2021b). European Union, trade in goods with China. Erişim adresi https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_china_en.pdf
- Elmer. K. (2020). What is the China-EU CAI and how is an investment deal different from a trade deal?. *South China Morning Post*. Erişim adresi <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3115199/what-china-eu-cai-and-how-investment-deal-different-trade-deal>. 24 December
- FT. (2020). Asia-Pacific countries sign one of the largest free trade deals in history. Erişim adresi <https://www.ft.com/content/2dff91bd-ceeb-4567-9f9f-c50b7876adce>. 15 November
- Grossman, D. (2021). Biden's Southeast Asia policy still has much to prove. *The RAND Corporation*. Erişim adresi <https://www.rand.org/blog/2021/12/bidens-southeast-asia-policy-still-has-much-to-prove.html>. (Er.Tar: 15.01.2022).
- Ho, G. (2020). A trade pact nearly 10 years in the making: 5 things to know about RCEP. Erişim adresi <https://www.straitstimes.com/asia/a-trade-pact-nearly-10-years-in-the-making-5-things-to-know-about-rcep>. 15 November
- Hufbauer, G. C. (2013). The evolving US view on TPP, center for international development. Stanford University, Stanford, 1-12. Erişim adresi https://ycsg.yale.edu/sites/default/files/files/hufbauer_TPP.pdf
- IMF. (2021a). World economic outlook, managing divergent recoveries, foreword. April. Erişim adresi <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2021/April/English/Foreword.ashx>
- IMF. (2021b). World economic outlook update. July. Erişim adresi <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2021/Update/July/English/text.ashx>
- Kamel, H. (2021). MITI: Malaysia to ratify RCEP by year-end. Erişim adresi <https://www.bilaterals.org/?miti-malaysia-to-ratify-rcep-by&lang=en>. 29 March
- Kyodo. (2020). India absent from RCEP special negotiating talks in Indonesia. Erişim adresi <https://english.kyodonews.net/news/2020/02/86cb90803ba0-india-absent-from-rcep-special-negotiating-talks-in-indonesia.html>. 4 February
- Lee, Y. N. (2021). World's largest trade deal will come into force in January. The U.S. won't be part of it. Erişim adresi <https://www.cnbc.com/2021/11/03/worlds-largest-trade-deal-rcep-to-come-into-force-in-january-2022.html>. 3 November
- MTI. (2020). Remarks by minister Chan Chun sing at the RCEP media doorstep. Erişim adresi <https://www.mti.gov.sg/Newsroom/Speeches/2020/11/Remarks-by-Minister-Chan-Chun-Sing-at-the-RCEP-Media-Doorstop>. 15 November
- Ng, C. (2020). 15 countries, including Singapore, sign RCEP, the world's largest trade pact. Erişim adresi <https://www.straitstimes.com/singapore/politics/15-countries-including-singapore-sign-rcep-the-worlds-largest-trade-pact>. 16 November
- Ostry, S. (1998). Reinforcing the WTO. Group of thirty occasional paper 56, Washington, DC. Erişim adresi https://www.group30.org/images/uploads/publications/G30_ReinforcingWTO.pdf. 1-43. (Er. Tar: 10.01.2022).

- Özçelik, S. E. (2018). The potential effects of TPP, TTIP and Trump's tariffs on China's competitiveness in the US market. *World Journal of Applied Economics*, 4(2), 95-115.
- Petri, P. A. ve Plummer. M. G. (2020a). East Asia decouples from the United States: Trade war, COVID-19, and East Asia's new trade blocs, Peterson institute for international economics (PIIE). Working paper, 20-9. June.
- Petri, P. A. ve Plummer. M. G. (2020b). *RCEP: A new trade agreement that will shape global economics and politics*. Erişim adresi <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/11/16/rcep-a-new-trade-agreement-that-will-shape-global-economics-and-politics/#cancel>. 16 November
- Şanlı, O. ve Ateş, İ. (2020). ABD-Çin odaklı ticaret ve kur savaşlarının dünya ekonomisi üzerine etkileri. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 75-101.
- Tani, S. (2020). India stays away from RCEP talks in Bali. Erişim adresi <https://asia.nikkei.com/Economy/Trade/India-stays-away-from-RCEP-talks-in-Bali>. 4 February
- Terada, T.. (2018). RCEP negotiations and the implications for the United States. The National Bureau of Asian Research. Erişim adresi https://www.researchgate.net/profile/Takashi-Terada/publication/330090815_RCEP_Negotiations_and_the_Implications_for_the_United_States/links/5c2ce2f6299bf12be3a84100/RCEP-Negotiations-and-the-Implications-for-the-United-States.pdf. 18 December
- UNCTAD. (2020). Key statistics and trends in trade policy 2020. The regional comprehensive economic partnership. *United Nations Conference on Trade and Development*. United Nations publication.
- Vurdu, S. A. (2021). Trans-Pasifik'te ekonomi-politik dalgalar. *Dünya Gazetesi*. Erişim adresi <https://www.dunya.com/kose-yazisi/trans-pasifikte-ekonomi-politik-dalgalar/634842>. Eylül 27
- WB. (2022). Erişim adresi <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
- Xinhuanet. (2020). Xi meets Japanese Prime Minister, urging effort to cherish positive momentum in ties. Erişim adresi http://www.xinhuanet.com/english/2018-10/26/c_137561102.htm. 26 October
- Wong, C. (2020). 15 Asian nations sign RCEP, world's biggest free-trade deal, after eight years. Erişim adresi <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3109939/china-declares-victory-15-asian-nations-sign-worlds-biggest>, 15 November
- WTO. (2020). World trade statistical review 2020. The World Trade Organization, Switzerland. Erişim adresi https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2020_e/wts20_toc_e.htm
- WTO. (2021). World trade statistical review 2021, The World Trade Organization, Switzerland. Erişim adresi https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2021_e/wts21_toc_e.htm
- Yıldızoğlu, E. (2020). ABD ile Çin ticaret anlaşması, ekonomik ve siyasi rekabeti hafifletecek mi?. *BBC News*. Erişim adresi <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51152022>
- Zhou, L. (2020). What is RCEP and what does an Indo-Pacific free-trade deal offer China?. Erişim adresi <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3109436/what-rcep-and-what-does-indo-pacific-free-trade-deal-offer>. 12 November